

Trupa Fanny Tardini-Vlădicescu

într-o istorie de teatru inedită (I)

După zadarnica încercare de a obține de la Ministerul Școalelor o bursă pentru frecventarea cursurilor gimnazului din Botoșani, Mihai Eminescu pornește din nou pe drumul Cernăuților, în luna martie 1864. Avea 14 ani. I-a asigurat tatăl, căminarul, subsidiile, l-au dăruit rude înstărite din Botoșani cu banii trebuitori? Biografia comentază cu vădită prudență, în absența documentelor.

Teimeinioul memorialist Teodor Stefanelli (Amintiri despre Eminescu, Buc. 1914) vorbește despre revenirea neașteptată a nestatornicului școlar în capitala Bucovinei, odată cu primele spectacole ale trupei teatrale conduse de Fanny Tardini și de soțul ei Al. Vlădicescu. Era întâiul turneu al unui ansamblu românesc în imperiul habsburgic, „și a avut o deosebit de mare înflorire asupra dezvoltării vieții și activității din Bucovina” (T. Stefanelli, op. cit.).

Teodor Burada, în a sa istorie a teatrului moldav, ne încredințează că trupa Tardini-Vlădicescu zăbovise mai întâi în Botoșani la începutul anului 1864. Pare-se, adolescenții care nu reușeau să se pună de acord cu ordinea școlară în orașul natal „se supuse unui gând nou să se ducă la Cernăuți, după trupa de teatru Vlădicescu — Tardini, captivat, se vede, de cele câteva spectacole pe care ea le dase la trecerea prin Botoșani” (George Munteanu — Hyperion I, Viața lui Eminescu, Minerva, 1973).

Trupa era formată din 17 persoane, cu repertoriu bogat, 33 de piese, majoritatea semnate de Matei Millo și V. Alexandri, dar și de M. Pascaly, Costache Caragiale, I. Anestin (distribuțiile serale, la Teodor Bălan, Trupa Fanny Tardini în Bucovina, 1864 și 1865, Buletinul „Mihai Eminescu”, n-rele 9, 11, 12, 1930—1934). Inițiativa turneului au avut-o frații Costin, însoțiți, într-un „comitet teatral”, cu Alecu și Gheorghe Hurmuzachi. Demersuri oficiale s-au făcut întâi pentru douăzeci de reprezentații în abonament. Încă aflată la Botoșani, Fanny Tardini înaintează Consulatului General austriac din Iași o cerere în limba germană pentru eliberarea cuvenitei autorizații. Actele relative la cele două

turnee ale trupei Tardini-Vlădicescu în Bucovina (13 martie-27 mai 1864; 14 noiembrie 1864—21 martie 1865) au fost comentate de istoricul bucovinean Teodor Bălan în articolul citat din Buletinul „Mihai Eminescu”. El a oferit, atunci, cercetătorilor și citeva scurte extrase din aceste acte.

În urmă cu două decenii, muzeograful George Franga îl vizita la Gura Humorului pe distinsul istoric Teodor Bălan. Cu acest prilej, a primit manuscrisul unei lucrări, cu titlul definitiv în forma dactilografiată, **Contribuții la istoria teatrului românesc. Teatrul român din Bucovina, 1855—1913**. Dactilograma acestei istorii de teatru are 201 pagini plus o anexă de 123 pagini cuprinzând documente reproduse în extenso. Printre ele, și cele comentate doar, cu decenii în urmă. Reproducem, deocamdată, din anexa ineditei lucrări, actele relative la primul turneu cernăuțean, în traducerea lui T. Bălan.

„Botoșani, 1864, februarie 8. Onorată Agenție și Consulat General! Intenționînd să inaugurez în Cernăuți cu trupa mea în cursul lunilor martie și aprilie un ciclu de douăzeci de reprezentații teatrale în limba română, îmi permit a ruga onor c.r. Agenției și Consulat General să binevolască a interveni la înaltul c.r. Guvernămint al ducătelui Bucovina, ca să mi se elibereze autorizație pentru douăzeci de reprezentații teatrale în limba română în Cernăuți, anume în localul concesionat a dlui. Mikuli. Rog să mi se comunice pe cit se poate de în grabă rezolvarea acestei cereri. Fanny Tardini.” Rezoluția Guvernămintului Bucovinei nu întârzie: „Se acordă doamnei Fanny Tardini autorizația să dea în Cernăuți 20 reprezentații în limba română fără însă să i se acorde concesiunea formală pentru înființarea și conducerea unei trupe de teatru stabile”.

În articolul **Teatrul Național în Cernăuți din Foala Societății pentru literatură și cultura română** (număr triplu, martie, 1865), A. Hurmuzachi mulțumește actorilor pentru jocul lor care a demonstrat că „limba noastră e destul

de înaintată și dezvoltată ca să poată servi drept mijloc pentru interpretarea și executarea artei dramatice”.

Primul spectacol s-a dat la 13 martie 1864 în sala de teatru a hotelului „Moldova”, cu drama vitejească inspirată din vremea lui Mihai Viteazul **Radu Calomfirescu**. E lesne de închipuit entuziasmul sălii, care „era ticsită de public român; nu lipseau nici țărani, nici școlari; se luaseră de mai nainte dispozițiuni pentru aceasta” (dr. Ion G. Sbiera — **Familia Sbiera, după tradițiune și istorie**, 1899).

Școlarii săraci li s-au înmănat bilete prin profesorul Sbiera. Alți oameni cu dare de mină introduceau în sală pe cei care tinjeau la intrare.

Eminescu a fost prezent la toate reprezentațiile. Totdeauna în grupul prietenilor. „El sta nemișcat, cu privirea ațintită asupra actorilor, ca și când ar fi voit să soarbă toată acțiunea și frumosele melodii cîntate de dînsii, și se supăra grozav dacă careva din colegi îl stingherea prin întrebări sau observări. Îl supăra mult și aplauzul zgomotos din teatru, pentru că în aceste aplauze se pierdeau multe fraze și melodii ale artiștilor. Pe Eminescu nu l-am văzut aplaudind nicidată, dar acțiunea din piesa reprezentată se oglindea în fața sa și în ochii săi scînteietori”. (T. Stefanelli, op. cit.). Seria celor douăzeci de spectacole aprobate apropiindu-se de sfîrșit, directoarea trupei înaintează autorității de stat o nouă cerere (T. Bălan,

op. cit.) „Cernăuți, 1864, aprilie 30. Înalt guvernămînt al țării! Subsemnata directoare a trupei teatrale românești, a avut fericirea să obțină de la Înaltul Guvernămînt o autorizație pentru 20 de reprezentații. Fiind pe cale a termina cele 20 de reprezentații obținute și dorind, la cererea onor public, a mai da alte 10 reprezentații în afara celor obținute pînă acum, respectuos subsemnata cutează a ruga Înaltul c.r. Guvernămînt al țării să binevoiască a-i prelungi în scopul acesta autorizația pentru alte reprezentații de teatru F. Tardini”.

Urmează adresa Guvernămîntului către Comisariatul de Poliție: „Cernăuți, 1864, mai 2. C.r. Comisariat de Poliție, aici. Cu referire la Ordinul din 23 februarie 1864 n.n. 428/Pracs. se înștiințează Comisariatului că s-a acordat doamnei Fanny Tardini, la cererea ei din 30 aprilie a. c., autorizația să dea în cursul lunii mai a.c. cu trupa ei alte 10 reprezentații în limba română, în localul provizor din localitate. Petiționara se va înștiința imediat. Negrusz.”

La 27 mai 1864 cortina se lasă după ultimul spectacol al prețuitei trupe. Încurajată, Fanny Tardini se hotărăște să poposească și la Brașov în lunile de vară. „Vă doresc din suflet și domniilor voastre, la Brașov, această rară plăcere spirituală și națională.” — îi scrie cu căldură, lui George Barițiu, G. Hurmuzachi, recomandînd epistolar trupa distinsei actrițe (N. Bănescu — **Corespondența familiei Hurmuzachi cu Gheorghe Barițiu, Vălenii de Munte**, 1911).

Odată cu plecarea actorilor spre Ardeal, dispăru din Cernăuți și Eminescu. Mulți biografi au crezut că a urmat „căruța cu palașe”. Recente studii au dat atenția cuvenită următorului fragment dintr-o scrisoare a bătrînului actor Al. Vlădicescu. Soțul Faniei precizează că l-a aflat pe Eminescu în Botoșani, la 1864. Tînărul, „au mers cu noi (la Cernăuți n.n.) numai de mulțumire, nu însă ca sufler, ci ca simplu admirator și cînd am părăsit Cernăuții pentru a merge în Transilvania am trecut iar prin Botoșani și Eminescu au rămas la familie”. (I.E. Torouțiu — **Studii și documente literare**, vol. VI, 1938).

Prevăzătoare, Fanny Tardini dorește să-și asigure stagiunea de iarnă 1864—1865 tot în Bucovina. Dar succesele sale în Cernăuți și la Brașov trezesc suspiciuni. Înainte de a i se elibera dorita autorizație, Ministerul de Poliție din Viena cere Guvernămîntului Bucovinei un raport amănunțit despre trecutele reprezentații ale ansamblului românesc.

Ionuț NICULESCU